

Mikael Malmaeus

BÜYÜME ÜZERİNE ON DÜŞÜNCE

GEF

GREEN EUROPEAN FOUNDATION

COGITO

Bu proje Yeşil Avrupa Vakfı tarafından Cogito'nun desteğiyle ve Avrupa Parlamentosu'nun Yeşil Avrupa Vakfı'na mali desteğiyle düzenlenmektedir.

Bu döküman Türkçe'ye Yeşil Avrupa Vakfı tarafından Yeşil Düşünce Derneği'nin işbirliği ve Avrupa Parlamentosu'nun mali desteği ile çevirtilmiştir. Avrupa Parlamentosu dökümanın içeriğinden sorumlu değildir.

İngilizce'den Türkçe'ye çeviren: Efe Kurşun
Editör: Arca Yılmaz

GEF Yeşil Avrupa Vakfı

GEF Proje Koordinatörü: Carlotta Weber, Yeşil Avrupa Vakfı

Bu yayın Avrupa Parlamentosu'nun desteğiyle yayımlanmıştır. Avrupa Parlamentosu'nun projenin içeriğine dair herhangi bir sorumluluğu yoktur.

Yeşil Avrupa Vakfı (GEF), hareketli bir tartışma alanına katkıda bulunmak ve vatandaşların Avrupa siyasetine daha fazla katılımını teşvik etmek misyonuyla çalışmalarını yürüten Avrupa düzeyinde bir siyasi vakıftır. GEF, Avrupa politikaları ve siyaseti hakkındaki tartışmaları hem Yeşil siyasi hareket içinde hem de ötesinde ana akım hale getirmeye çalışmaktadır. Vakıf, yeni fikirler için bir laboratuvar görevi görür, sınır ötesi siyasi eğitim ve Avrupa düzeyinde işbirliği ve değişim için bir platform sunar.

Cogito, sürdürülebilirliği ve dayanışmayı geliştirme amacıyla toplumsal tartışmalara dahil olmayı hedefleyen İsveçli bir düşünce kuruluşudur.

Cogito Proje Koordinatörü: Katarina Wangler Björk

Grafik Tasarımı: Irons Design

Çeviri: John Wright

Fotoğraflar: Unsplash'den Taha Mazandarani, Christian Holzinger, Markus Winkler, Ravi Roshan, Raquel Martinez.

Önsöz

Covid-19 pandemisi dünya çağında toplumları etkisi altına almaya devam ediyor ve krizi atlattıktan sonrasında dahi hayatlarımızı etkilemeye devam edeceğini söylemek mümkün. Düzeni olağan bir şekilde devam ettiremeyeceğimiz aşikar, bunun yerine hepimizin yaşamak isteyeceği modern ve dirençli toplumları yaratmak için harekete geçmeliyiz.

Bunu gerçekleştirebilmek için bugünkü haliyle sorunlarımızı ve fırsatlarımızı tanımlamaya ve anlamaya ihtiyacımız var. Hatta mümkün olan yada daha güzel bir ifadeyle tercih ettiğimiz geleceğin hayalini de kurmamız gerekiyor. Bu gerçekten büyük ve karmaşık bir görev olsa da daha önce başardık. İnsanlık olarak tarih boyunca pek çok kolektif bakış açısı değişikliğini gerçekleştirebildik. Şimdi bir kez daha güçlerimizi birleştirip kolektif bir şekilde görevimizi yerine getirme zamanı.

Bir sistem, kavram ve ölçü olarak büyüme, refah toplumumuzu nasıl koruyacağımız ve yeniden inşa edeceğimize dair siyasi tartışmaların çoğuna nüfuz ediyor. Büyüme hepimizi ilgilendiren bir şey. Yine de büyümenin neye nasıl katkı sağlayıp sağlayamayacağına, çevrenin ve gelecek nesillerin gelişimi üzerinde nasıl etkisi olacağına dair tartışmalar kafa karıştırıcı olabiliyor. Karmaşık sistemler ve zorluklar üzerine yapılan tartışmalardaki kafa karışıklığı, sürdürülebilir bir gelecek ve yol haritasına acilen ihtiyaç duyduğumuz zamanlarda hiç yardımcı olmuyor.

Büyüme Üzerine On Düşünce başlıklı bu mükemmel kısa metinde Mikael Malmaeus, gelecek hayaline nasıl ulaşabileceğimiz üzerine anlamlı, ileriye dönük ve öngörüşü bir tartışmayı tetiklemek amacıyla büyümenin kavramlarını anlamları ve etkileriyle birlikte açıklığa kavuşturuyor. Biz de GEF ve Cogito olarak metnin İngilizceye çevirerek büyümenin bugünü ve yarını üzerine açık ve anlaşılır bir tartışma ortamı yaratmayı sağlamak ve harekete geçirici bir ilham kaynağı oluşturmak istedik.

Stokholm Mart 2021

Katarina Wangler Björk

Cogito Derneği Başkanı

Bölüm 1.

Büyüme Hepimizi İlgilendirir

Bazılarımız ekonomik büyümeyle çok yakından ilgili. Bazılarımız mevcut büyümenin gereğinden fazla boyuta ulaştığını, bunun iklimimizi ve çevremizi tehlikeye attığını düşünüyor. Diğerleri ise, büyümenin sürdürülebilir bir ekonomi için bir ön koşul olduğunu, toplumun gelişimi ve dönüşümü ile güçlü bir şekilde bağlantılı olduğunu, bu nedenle de yeşil dönüşümün en azından gerekli bir parçası olduğunu savunuyor. Tartışma konusu büyüme olduğunda karşımıza çıkanlardan birkaç örnek verelim.

‘Sınırları olan bir dünyada üstel bir büyümenin sonsuza kadar devam edip gidebileceğine inanmak için insanın ya deli ya da ekonomist olması gerekir.’

KENNETH BOULDING, EKONOMİST

‘Ekonomik büyümenin sınırları olduğunu iddia etmek, insanın hayal gücünün ve yaratıcılığının sınırları olduğunu söylemeye benzer bir tutumdur.’

GUNNAR ÖRN, EKONOMİ YAZARI

‘İsveç’teki büyüme, koronavirüs olmasaydı yüzde 0,3 puan daha düşük olacaktı.’

MAGDALENA ANDERSSON, İSVEÇ MALİYE BAKANI

‘Büyümenin ne anlama geldiğini göstermek için bir istatistik yeterli olacaktır: 1980’den beri İsveç’teki bebek ölüm oranı neredeyse üçte iki oranında azalmıştır.’

PER GUDMUNDSSON, GAZETECİ

İlk iki alıntı, kulağa makul gelebilecek tamamen zıt bakış açılarını yansıttıkları için ilgi çekicidir. Fakat aynı tür büyüme atıfta bulunuyor olamazlar. Boulding, fiziksel sınırları olan bir dünyada fiziksel bir büyümeden bahsediyor gibi görünüyor. Örn ise büyüme insan yaratıcılığından kaynaklanan bir şey olarak ele alıyor ve bu tanımı fizik yasalarıyla sınırlandırmamız gerektiğinden bahsediyor gibi.

Andersson’un aklında ne tür bir büyüme var? Bunları dile getirirken, gezegenin sınırlarını delip geçmeden önce

tavanda 0,3 puanlık daha büyük bir marj oluşacağını mı düşünüyor yoksa insanın hayal gücü ve yaratıcılığındaki üstü kapalı düşüşten mi endişe duyuyor? Hayır, aksine, azalan büyümenin devlet hazinesine daha az para girmesine sebep olduğunu ve gelecekte refahı finanse etmenin daha zor olacağını belirtiyor. Son olarak Gudmundsson ise ekonomik büyümeyi teknoloji, tıp ve diğer bilimlerdeki insani ilerlemenin altında yatan neden olarak gören bir geleneğe bağlı kalıyor.

Büyüme kelimesinin birçok farklı bağlamda olumlu bir şey olarak anlaşılması oldukça kolay. İsveç’te İsveç Ekonomik ve Bölgesel Büyüme Ajansı ve İsveç Büyüme Politikası Analizi Ajansı gibi yapılar bulunmakta, Avrupa’da ise ekonomi politikası için bir çerçeve planı olan İstikrar ve Büyüme Paketi var. BM’nin sekizinci küresel kalkınma hedefi “İnsana yararlı iş ve ekonomik büyüme”. Politikada büyüme çoğunlukla olumlu bir şey olarak görülür. Ancak büyüme, farklı bağlamlarda farklı şeyler ifade ettiği için tartışmalar bir sonuca varamıyor. Bununla birlikte bu konular hayati önem taşıyor ve hepimizi ilgilendiriyor. Eğer büyüme ekolojik sürdürülebilirlikle bağdaşmıyorsa, istesek de istemesek de büyümenin devamlılığı mümkün değildir. Fakat eğer büyüme aynı zamanda hem sürdürülebilir kalkınma için gerekli hem de refahı karşılayabilecek durumdaysa, onu özenle beslememiz gerekir.

Başka bir deyişle, bu sorunu çözmemiz ve cevaplar bulmamız gerekiyor. Mesele kelime oyunları ve akademik çekişmelerle değil, kritik seçimlerle ilgili. Ne yazık ki büyüme konusundaki tartışmalar genellikle çözüm odaklı olmaktan ziyade kafa karışıklığı yaratma ve çıkmaza girme eğiliminde. Geleceğin zorluklarıyla acilen başa çıkmamız gerektiği için, bu kısa metin kafalardaki soru işaretlerini ortadan kaldırmaya ve gerçekleri anlaşılır bir şekilde sunmayı hedefliyor. Konuyla alakalı tartışmaları gözlemleyen veya bunlara katılan herkese ne kadar garip gelse de, aslında temel konularla ilgili neredeyse hiçbir anlaşmazlık yok. Öyleyse bulmacayı çözelim ve resmin tamamını olduğu gibi görelim.

Büyümeyi tartışan taraflar, sıklıkla birbirlerini anlamayı zor bulurlar.

Bölüm 2.

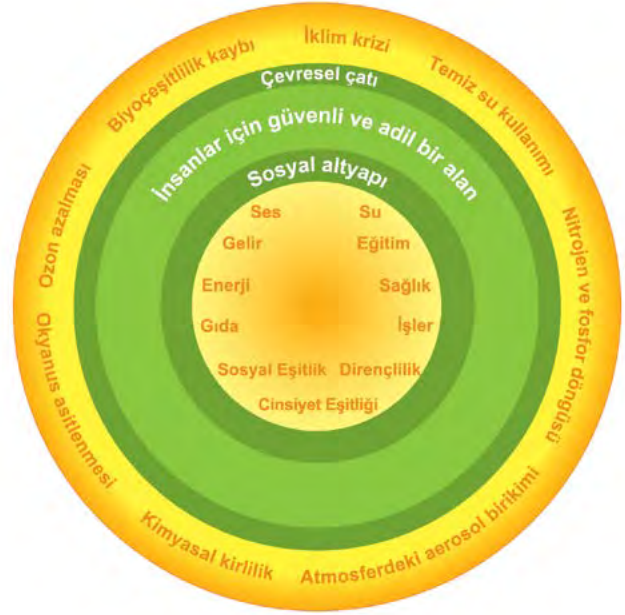
Sihirli Simit- Ekonomi ne Kadar Büyük Olmalı?

Büyüme konusundaki tartışmaların bir kolu da ekonominin büyüklüğüyle ilgili. Büyüme kelimesi şüphesiz kulağa ekonominin büyümesi ve daha da genişlemesi gibi geliyor. Bu gerçekleştiğinde zenginliğimiz artar ve ortak refahımız için daha fazla kaynak elde ederiz. Ancak ekonomi çok büyürse, gezegenin doğal kaynakları üzerinde aşırı baskıya sebep olur ve sınırların dışına çıkma riskiyle karşı karşıya kalırız.

İngiliz ekonomist Kate Raworth tarafından oluşturulan bir metafor olan simit modeli, son birkaç yılda büyük gelişmeler kaydeden bir yaklaşımdır. İlk başta ismine bakıldığında, modelin dindarlık ve sofulukla ilgili olduğu düşünülebilir, ancak aslında yaygın olarak donut olarak da adlandırılan şekerli kızarmış hamur işine atıfta bulunuyor... (ç.n.: Orijinali "doughnut" olan sözcüğü, Kate Raworth'un kitabı Türkçeye çevrilirken simit diye kullanıldığı için bu şekilde kullanılmıştır.)* Aşağıdaki resim, modelin çizdiği insanlık için güvenli ve adil alanın ana hatlarını gösterirken aynı zamanda mevzubahis hamur işine olan mükemmel benzerliğini gözler önüne seriyor.

Burada ekonominin büyüklüğü, üretilen ve tüketilen mal ve hizmet miktarı ile ilgilidir. Eğer bu miktar sosyal temele ulaşamayacak kadar küçükse, gıda maddeleri, eğitim ve iş gibi burada tanımlanan insani ihtiyaçları karşılamaya yeterli olamaz. Diğer yandan ekonomi çok büyürse, gezegenin sınırları tehlikeye girer ve feci iklim faciaları ve biyoçeşitlilik kaybı gibi pek çok olumsuz sonuçlarla karşı karşıya kalırız. Diğer bir deyişle ekonomi, simidi tanımlayan yeşil alan içinde kalmalıdır.

Mal ve hizmetlerin üretimi ve tüketiminin neden olduğu çevresel etkilerin kritik sınırlara sahip olduğu su götürmez bir gerçektir. Bu sınırların tam olarak nerede konumlandığını belirlemede pek çok farklı yöntem mevcut; simit

modelinde gösterilen çerçeve yerine pekala başka bir model de kullanılabilir. Ürettiğimiz ve tükettiğimiz mal ve hizmetler arttıkça çevresel etki de elbette artmaktadır. Ancak bu etki, mal ve hizmetlerin üretilme biçimleri, tüketildikten sonraki akıbeti, geri dönüştürülebilmesi ve yeniden kullanılabilmesi gibi durumlar sebebiyle de büyüyüp küçülebilir.

Ancak yine de büyüme, ekonominin büyüklüğü ile sağlanan mal ve hizmetlerin miktarı ile ilgiliyse, büyümenin çok büyük veya çok küçük olacağına dair korkuları yadırgamayız. Fakat büyüme gerçekten bununla mı ilgili olmalı?

Bizler daha fazla ürettikçe ve tükettikçe çevreye etkimizin artması olağandır.

Bölüm 3.

Miktar mı Kalite mi?

Kate Raworth **simidi göz önünde bulundurarak baktığında**, sosyal temele ulaşamadığımız, ancak yine de birçok gezegen sınırını aştığımız için ekonominin aynı anda hem çok küçük hem de çok büyük görüldüğünü belirtiyor ve ekolojik ayak izinin çok büyük olduğu, pastanın yoksul ve zengin arasında sürdürülemez bir şekilde bölündüğü bir zamanda yaşadığımız sonucuna varıyor. Peki ekonomimiz gerçekte ne kadar büyük?

Ekonominin büyüklüğü geleneksel olarak gayri safi yurt içi hasıla (GSYİH) yardımıyla hesaplanır. Bu hesaplama, bir ülkede bir yıl boyunca üretilen tüm mal ve hizmetlerin değerinin parasal karşılığıdır. Tüm aletlerin, yiyeceklerin, giyeceklerin, hizmetlerin ve vergiyle finanse edilen refah harcamalarının toplamı GSYİH'yi oluşturur. İsveç'te bu değer, yıl başına birkaç trilyon krona ulaşır. Maliye Bakanı büyümenin belirli bir yüzde puan arttığını veya azaldığını söylediğinde GSYİH'ya atıfta bulunuyor. Büyüme ve karbondioksit emisyonları arasındaki bağlantılar üzerine yapılan çalışmalar da genellikle GSYİH artışı anlamında kullanılan büyümeyle alakalı olarak ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla bu bağlamda büyüme, nicel olarak ölçülebilen bir şeydir.

Ancak herkes büyümeyle temel olarak GSYİH'deki artış olarak görmez. Bazı ekonomistler GSYİH'nin daha ziyade gerçekten ölçülmesi gereken şeyin iyi kötü bir ölçüsü olarak kullanılmasını gerektiğini savunmaktadır. Refah teorisi olarak isimlendirilen bir tanıma göre finansal değer

deyince esas olarak fayda kavramı anlaşılmalıdır, ancak fayda yalnızca çeşitli yöntemlerle, dolaylı olarak değerlendirilebilir. Bu düşünceye göre ekonomik büyüme, toplumdaki toplam faydada bir artış olarak tanımlanabilir ve GSYİH bunu pratikte ölçmeye çalışmanın olası yollarından sadece biridir. Asıl soru burada ne kadar iyi olduğudur.

Ekonomi bilminde fayda, esasında bireysel olarak deneyimlenen öznel bir şey olarak kabul edilir ve dolayısıyla faydayı yaratan şey bireysel tercihlere bağlıdır. Tahmin edileceği üzere, ne kadar çok mal ve hizmet tüketme imkanımız olursa fayda da o kadar artar, ancak bu fayda büyük ölçüde ne tükettiğimize de bağlıdır. Bununla birlikte insanların bireysel faydalarının bir şekilde toplumsal fayda ve refaha eklenebileceği de düşünülebilir.

Fayda, zamanla ekonomi içinde baskın bir ekol haline gelen neoklasik ekonomistler tarafından 19. yüzyılın ikinci yarısında ekonomik bir kavram olarak ortaya atılmıştır. Bu teorinin çıkış noktası, insanların bireysel yararlarını maksimize etmeye çalışmalarıdır. Fayda maksimizasyonu yapan bireyler bir pazarda buluştuğunda, bireysel tercihleri mal ve hizmetlerin gerçek fiyatlarına aktarılır. Bu yapılandırma bizi faydanın para olarak ifade edilebileceği ve dolayısıyla GSYİH'nin toplumsal fayda ve refahın anlamlı bir ölçüsü olabileceği sonucuna götürmektedir.

Bununla birlikte, piyasa fiyatlarının herkesin deneyimlediği faydayı oldukça doğru bir şekilde temsil edebileceği

inancı aslında çok az kişi tarafından benimsenmektedir. Bunun nedenlerinden biri, piyasadaki insanların insanlığın ya da doğanın çıkarlarını gözetmek yerine öncelikle kendi faydalarını maksimize etmeleri ve bu sebeple aslında fiyatların alıcı ve satıcıdan başka kimsenin sahip olduğu fayda ya da zararı yansıtmamasıdır. Bu durum prensipte çeşitli yöntemlerle düzeltilebilir. Örneğin piyasanın daha iyi çalışmasını sağlamak için vergi ve yönetmelikler gibi finansal teşvikler kullanılabilir. Alternatif bir yöntem ise toplumsal faydayı başka şekillerde ölçmeye çalışmak olabilir.

GSYİH'ye alternatif olarak bir dizi refah ölçütü öneri olarak sunulmuştur. Bunun bazı örnekleri İnsani Gelişme Endeksi, Mutlu Gezegen Endeksi ve Gerçek Gelişim Göstergesidir. Bu ölçütler, yaşam beklentisi, eğitim seviyesi ve ekolojik ayak izleri gibi refahın önemli unsurlarını çeşitli şekillerde değerlendirmeye ve bütünleştirmeye

çalışmaktadır. Tüm bu unsurlar simit modelinde de mevcuttur.

Bu refah ölçütlerinin GSYİH'ye alternatif olarak sunulması halinde, bir alternatifinin oluşturulması gereken GSYİH'nin üstü kapalı şekilde refah ve fayda ölçütü olarak yorumlanmış olacağını unutmamalıyız. İşte buna alternatif yorum ise GSYİH'nin kısaca mal ve hizmet üretimini yansıttığı, insan faydası ve refahının ise başka bir şey olduğunu söylemektir. Bu ayrım belirleyici niteliktedir. İlk bakışta, büyüme başlı başına bir amaç olarak görülebilir. İnsan refahını arttırmaya çalışmak, tüm refahın temelini oluşturan sosyal ve ekolojik sürdürülebilirliği de içermesi koşuluyla makul bir hedeftir. Ancak bunun yerine büyüme yalnızca mal ve hizmet üretimiyle alakalı bir kavram olarak atfedilirse, büyüme en iyi ihtimalle refahı elde etmenin bir aracı olarak görülebilir.

Bazılarına göre herşeyin üstünde büyüme hayatlarımızın daha iyi olması ile ilgilidir.

Bölüm 4.

Maliyet ve Fayda

Büyümenin GSYİH artışı ile temsil edilebildiği önermesinden yola çıktığımız her durumda, ister amaç ister araç olarak ele alalım, ekonomik büyümeyi para olarak ifade edilebildiğimizi kabul etmiş oluyoruz. Burada belirleyici olan husus, mal ve hizmetlerin parasal değerinin faydayı mı yoksa daha ziyade maliyeti mi yansıttığıdır. Hatta belki de ikisini birden tanımlıyordur? Anlaşılan o ki, fayda temel olarak bireylerin hangi ürünleri tüketeyeceğine dair seçimlerinin söz konusu olduğu durumu ifade ederken, pratikte, ürünlerin üretiminin maliyeti olarak değerlendirilir ve bir ülkenin GSYİH'sine eklenir. Peki bu neden böyle?

Maliyet ve fayda arasındaki bağlantıların o kadar da basit olmadığı ortada. Bir opera izlemek, karnınızı doyurmaktan daha pahalıya mal olur. Sonuçta çoğu insan muhtemelen yemeğin daha önemli olduğu ve daha fazla fayda sağladığı konusunda hemfikirdir. Ancak daha pahalı bir şarabı seçen bir şarap uzmanı, muhtemelen bu tercihini daha lezzetli olduğu ve daha ucuz olan alternatifine kıyasla daha fazla fayda sağladığını bildiği için yapar. Aslında bir malın fiyatı, tüketicilerin deneyimlediği ve ödemeye istekli olduğu faydayı belirli bir seviyeye kadar yansıtabilir. Ancak faydayı maksimize eden bir bireyin bir mal için gerekenden fazlasını ödemek için hiçbir nedeni yoktur. Yemeğin opera biletlerinden daha ucuz olmasına çok az kişi itiraz eder. Mecbur kalsaydık muhtemelen yemek için daha fazla ödeyip opera gösterisini gözden çıkarmaya razı olurduk. Fakat bu durum, geçerli fiyatların hiçbir gösterge sunmadığı bir varsayımdır. Pratikte çoğu insanın uyması gereken bir bütçesi vardır ve mevcut kaynaklarına göre faydalarını maksimize etmek için ellerinden gelenin en iyisini yaparlar. Bireylerin mal ve hizmetlere harcadıkları ve bir yandan GSYİH'yi oluşturan toplam para miktarı, ne kadar büyük bir fayda sağladıklarının değil, basitçe satın alım güçlerinin bir ifadesidir.

Ekonomi ders kitaplarındaki fiyat mekanizması, bir piyasadaki alıcı ve satıcıların bir malın değeri üzerinde

Kamu yararı her zaman harcanan para üzerinden değerlendirilemez.

anlaşması durumunu tarif eder. Bu mekanizma, alıcının mümkün olduğunca ucuza almak istediği, satıcının ise olabildiğince yüksek fiyata satmak istediği varsayımına dayanır. Ancak vatandaşlar olarak hem alıcı hem de satıcı olduğumuz için ekonominin geneli hakkında bu şekilde düşünemeyiz. Eğer fiyatlar yüksekse, iş yerindeki kazancımız iyidir, ancak bununla birlikte yemek ve opera biletlerinin de maliyeti yüksektir. Yüksek fiyatların birey için büyük fayda sağladığını söylemek çok da kolay değildir. Serbest piyasada fiyatlar genellikle birden fazla üretici arasındaki rekabet sonucunda belirlenir ve bu fiyatlar, mal ve hizmetlerin üretim maliyetine yakın olma eğilimindedir.

Mal ve hizmetlerin üretim maliyeti, bunları üretmek için gereken iş gücü, sermaye, enerji ve ham madde miktarına bağlıdır. Doğal olarak, üretim çeşitli şekillerde ve farklı kalitelerde gerçekleştirilebilir, ancak üreticinin bir pazarda tutunabilmesi için gereğinden fazla maliyetli olmamalıdır. Birisi çok fazla ücret talep ederse, tüketiciler daha ucuza üretebilen birinden satın almayı tercih edecektir. Bu konuda istisnaların olduğu bariz, ancak kuralın tüm olası istisnalarına değinmeyeceğiz. Bir bütün olarak ekonomiyi düşündüğümüzde, bu kural istisnalardan daha ilginçtir ve aslında yemek yemenin operaya gitmekten daha ucuz olmasının sebebinin temelini oluşturur; bir yemeği üretmek, bir opera gösterisine göre daha ucuza mal olmaktadır. İnsanların para harcadıkları gıda, opera ve diğer pek çok şey GSYİH'yi ifade eder. Bu açıdan baktığımızda, GSYİH'nin ne kadar büyük olduğunu gösteren de üretim maliyetinin toplamıdır.

Sonuçta insanların mali olanaklarına göre tüketimlerinden aldıkları faydayı maksimize etmek için ellerinden geleni yaptıklarını varsaydığımızda, daha büyük bir bütçenin doğal olarak daha fazla fayda getireceğini düşünmek mantıklıdır. Ancak ekonomi teorisine göre, marjinal fayda denilen şeyin de azaldığı varsayılr. Bu aslında şu demek; bir malın tüketilen ilk birimi ondan sonra gelecek birimden daha fazla fayda sağlar. İçtiği ilk iki bardak su insana güzel gelir, ama beşinci bardak artık aynı tadı vermez. Bu durum toplam tüketim ve GSYİH için de geçerli olmalıdır. Gerçekten de GSYİH'nin büyüklüğü ile insanların dile getirdiği mutluluk arasındaki bağlantının belirli bir seviyeye kadar sağlam olduğunu gösteren çalışmalar var, ancak ülkeler zenginleştikçe birim GSYİH başına düşen mutluluk artışı da yavaşlıyor. Bu durum muhtemelen belirli bağlantılar olduğunu belirtse de, faydayı para üzerinden değerlendirmeye çalışmanın optimal olmadığını göstermektedir.

Bölüm 5.

Yaratıcı Muhasebecilik

Maliyetten faydayı tahmin etmenin zor olduğu aşikar. Örneğin daha önce de belirtildiği gibi, bir opera gösterisinden sağlanan faydanın, karnımızı doyumadan aldığımız faydaya kıyasla ne kadar büyük olduğu konusunda sadece maliyetlerini karşılaştırarak kesin bir sonuca varmak mümkün değil. Bir başka önemli örnek de, mal ve hizmetleri daha verimli üretmeyi başarırız ve bunların üretiminde daha az kaynak kullanırsak maliyetin azalacağıdır. Ancak bir şekilde örneğin gıdayı kalite kaybı olmadan daha ucuza üretmeyi başarırız, maliyet düşse bile karın doyurmanın faydası ve GSYİH'ye katkısı neredeyse hiç azalmayacaktır. Bu açıdan baktığımızda, GSYİH ve ekonomik büyümenin temelde artan fayda ile değil, artan maliyet ile ilgili olduğu az çok gözler önüne serilmiştir. Ya da aslında, serilmemiş midir?

Ekonomistlerin hepsi bu konuda hemfikir değil. Bazıları mal ve hizmet fiyatları kalite değişmeden değişiyorsa, bunun sadece nominal bir değişiklik olduğunu, düzeltilebileceğini ve düzeltilmesi gerektiğini savunmaktadırlar. GSYİH ile büyümeyi hesaplamak ve incelemek için sabit fiyat denilen gösterge kullanılmalıdır. Bu düşünceye göre,

eğer sabit fiyatlarla hesaplarsak, belirli bir para karşılığında belirli bir maldan ideal olarak her zaman aynı miktarda alırız. Eğer paramız karşılığında gün geçtikçe daha fazla fayda elde ediyorsak, bu artış da ekonomik büyüme olarak sayılmalıdır. Ancak bunun pratikte hatasız çalışacağını düşünmek iyimserlik olur.

Sabit fiyat hesaplamaları, enflasyonu ölçmek ve bir para biriminin parasal değerini takip etmek amacıyla istatistik uzmanları tarafından gerçekleştirilir. Paranın sabit bir değeri olmadığından ve para piyasadaki çeşitli faktörlerden ve özellikle de para politikasından (bankaların para basması, faiz oranları v.b.) etkilendiğinden, parasal değer sürekli değişim halindedir. Bugün bir kron, yirmi yıl önceki bir kron kadar değerli değildir. Zaman içinde gerçekleşen ekonomik büyüme hakkında bir şeyler söylemek istiyorsak, mal ve hizmet üretimindeki artış ("reel GSYİH artışı") ile enflasyonu birbirinden ayırmamız gerekir. Enflasyon, parasal değerlerin düşmesine neden olur ve aynı zamanda genel olarak yükselen bir fiyat seviyesini de beraberinde getirir.

Büyüme ve enflasyonu ayrı tutmak için istatistiksel yöntemler var.

Şunu unutmamalıyız, sabit fiyat hesaplamalarının öncelikli amacı mal ve hizmetlerin faydasını ölçmek değil, paranın değerini takip etmektir. Bu esaslı yöntem, özenle seçilmiş bir mal ve hizmet sepetinin maliyetinin çeşitli yıllar arasında karşılaştırılmasını ve bunun ışığında bir "tüketici fiyat endeksi" oluşturulmasını önermektedir. Parasal değeri ölçmek için en uygun yol, zaman içinde aynı kalan malları karşılaştırmak ve fiyatlarının nasıl değiştiğini incelemektir. Ancak gerçek hayatta zamanla değişmeyen görece az sayıda mal vardır. Bunu hesaba katmak için istatistikçiler, ürünlerin çeşitli modellerini ve varyantlarını karşılaştırarak çeşitli mal ve hizmetlerin fiyatını kaliteye göre düzenlemeye çalışırlar. Örneğin, tüketicilerin hangi niteliklere ne ölçüde değer verdiğini ve bunun malların fiyatını nasıl etkilediğini hesaplamak için yöntemler vardır.

Fiyat değişiklikleri birçok nedenden dolayı gerçekleşir. Hem üretim koşulları ve teknolojik gelişme gibi reel sektör faktörleri hem de faiz ve döviz kurları gibi finansal faktörler etkili olmaktadır. Her şeyi dikkate alarak enflasyonu hesaplayan yöntemler bulmak zordur. GSYİH büyümesini incelerken sabit fiyatları çıkış noktası olarak almak hala

makul bir yaklaşımdır. Çünkü bu sayede ekonominin gerçekte büyüyüp büyümediğini belirli bir ölçüde tespit edebilir ve GSYİH artışının yalnızca enflasyonun her şeyi daha pahalı hale getirmesinden kaynaklanmadığını da en azından bir dereceye kadar belirleyebiliriz.

Ancak uygulamaya bakıldığında İsviçre’de son 20-30 yıldaki enflasyon oranı o kadar küçük olmuştur ki sabit fiyatlar ile cari fiyatlar (gerçekte gördüğümüz fiyatlar) arasındaki fark oldukça önemsiz kalmıştır. Yani örneğin bu durum, bilgisayar ve cep telefonlarındaki performansın ciddi bir şekilde artmasının tüketiciye sağladığı fayda artışının, ne sabit ne de cari fiyat açısından GSYİH artışına katkıda bulunmadığı anlamına gelmektedir; zira teknolojik gelişmelere rağmen bir cep telefonu veya bilgisayarın maliyeti yıldan yıla aynı kalmaktadır. Ayrıca mesela artan verimlilik sayesinde aynı miktarda gıda üretmesine rağmen tarımın GSYİH’ye olan katkısı 1970’lerden bu yana yarı yarıya azalmıştır. Diğer bir deyişle, tüketicilerin deneyimlediği faydayı hesaba katmak için sabit fiyatları kullanma girişimleri, gerçek hayatta teorideki kadar iyi işlememektedir.

Bölüm 6.

Yaratıcı Yıkım

Ekonomik büyüme genellikle artan GSYİH olarak tanımlansa da, ekonominin tamamı yerine belirli bölümlerinde büyüme olması doğal olarak mümkündür. Bazı şirketler veya endüstri dalları büyürken diğerleri küçülüyorsa, büyüklüğü ve önemi artan faaliyetler kapsamında büyümeden bahsedebiliriz. Ekonomik kalkınmanın doğal bir parçası yeni faaliyetlerin ortaya çıkıp eskilerin yerini almasıdır. Aynı modern bilişim teknolojileri ortaya çıktığında sabit telefon ve faks makinesi pazarının ciddi anlamda küçülmesi gibi.

“Yaratıcı Yıkım süreci kapitalizmin temel gerçeğidir.”

JOSEPH A. SCHUMPETER, 1942

Yaratıcı yıkım kavramı ekonomist Joseph Schumpeter tarafından 1940’larda ortaya atılmıştır ve hala ekonomik kalkınmanın nasıl gerçekleştiğine dair popüler bir tasvir olarak kullanılmaktadır. Bu tasviri yaşlı ağaçların kuruyup yittiği, genç fidanların ise kök salıp filizlendiği kadim bir ormana benzetebiliriz. Böyle bir orman düşünecek olursak, ağaçların mı yoksa bir bütün olarak ormanın mı büyüdüğü arasında net bir ayırım olduğunu görürüz. Eğer her şey yolundaysa sağlıklı bir ormanda çoğu ağaç büyür,

ancak ormanın tamamının büyümesine gerek yoktur. Aynı ekonomi için de geçerli olabilir.

Ancak İsveç ekonomisi gibi çoğu ekonomide yaratıcı yıkım, ekonominin bir bütün olarak büyümesiyle paralel olarak gerçekleşmektedir. Elbette modası geçmiş şirketlerin ve faaliyetlerin yıkımı da bir yandan devam etmekte. Fakat ortaya çıkan yeniliklerin çoğu, eskinin tamamen kaldırılmasından ziyade yeninin basitçe eski olanın üzerine eklenmesiyle hayat bulur ve ekonomiyi hacmen büyüten de budur. Ekolojik sürdürülebilirlik açısından bakıldığında, neyin büyüdüğü de doğal olarak önemlidir. Çevreye etkisi küçük olan faaliyetlerin büyümesi, çevreye daha fazla zarar veren faaliyetlerin büyümesinden daha iyidir.

Büyümeyi ekonominin fiziksel büyüklüğündeki bir artıştan ziyade toplumsal gelişimin ve ilerlemenin bir göstergesi olarak görenler, yaratıcı yıkımın eskiyi yeniyle değiştirme olanağına sahip olduğu fikrine sırt dayayabilirler. Bu bakış açısına göre büyüme, ekonominin halihazırda genişlemekte olan bölümlerinde gerçekleşir ve böylece üretim ve tüketimin yapısı yeni mal ve hizmetlere dönüşür.

**Ağaçların büyümesi,
ormanın genişlediği anlamına gelmez.**

Bölüm 7.

Yeşil Büyüme

Çoğu kişi büyümenin, insanlar ve toplum için mümkün olan en büyük faydayı sağlarken, bunu mümkün olan en az olumsuz çevresel etkiyle başarması gerektiği konusunda hemfikir. Bu zorlu probleme bir çözüm olarak, günümüzde birçok önemli aktör ve kuruluş tarafından savunulan yeşil büyüme fikri öne çıkıyor. OECD, Dünya Bankası ve BM Çevre Programı'ndan gelen raporlarda, hem çevre ve doğal kaynakların sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesini hedefleyen hem de büyüme ve kalkınmayı gerçekleştirmeyi amaçlayan benzer yeşil büyüme tanımlamaları yapılmakta. BM'nin küresel kalkınma hedeflerindeki ifadeler de benzer amaçları yansıtıyor. Çoğu yeşil büyüme stratejisinin merkezinde, büyümenin olumsuz çevresel etkilerden arındırılmasına katkıda bulunacak ve verimli kaynak kullanımını teşvik edecek yenilik ve teknolojik gelişmeler bulunmaktadır.

Çoğunlukla büyüme lafı geçtiğinde, yukarıda bahsedilen raporlar dahil olmak üzere kimse büyümeden kastedilen şeyin ne olduğunu çoğu zaman tam olarak açıklamaz. Tanımların hiçbiri ana paragraflarında artan GSYİH'den bahsetmezken, bir taraftan artan gelir ve daha fazla iş gibi şeylerden söz etmektedir. Bu durum birçok olası yorumlamanın da önünü açmakta. Örneğin, bu durum yeşil büyümenin bir yaratıcı yıkım biçimi olarak yorumlanmasına sebep olabilir. Bu yorumlama sayesinde teknolojik gelişmelerin fosil yakıtlardan yenilenebilir enerjiye geçişi sağladığına, doğrusal üretim modelinden döngüsel bir modele önyak olduğuna ve fiziksel mallar yerine daha çok kişisel ve dijital hizmetlerin yer almasını sağladığına inanılabilir.

Yeşil büyümenin çevre dostu bir GSYİH büyümesi olarak mı yoksa farklı bir şekilde mi yorumlanması gerektiği fikri, çeşitli sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşma olasılıklarımızı

nasıl değerlendirmemiz gerektiği konusunda doğal olarak belirleyici bir unsurdur. Ekonominin çevreye zararlı kısımlarını daha çevre dostu alternatiflerle değiştirmek için yaratıcı yıkımı kullanmak, ekonominin bir bütün olarak büyümesine yol açmaz; daha çok ekonominin belirli kısımları büyürken kalanların küçülmesini sağlar.

Ayrıca doğal kaynakların kullanımının sınırlı olduğu yerlerde, daha verimli üretimi mümkün kılan yeniliklerin ortaya çıkması bize ekonominin büyüdüğüne işaret etmez. Tam aksine, mal ve hizmetlerin üretim maliyeti düştüğünde bunun tersi meydana gelir. Daha önce de gördüğümüz gibi, mal ve hizmetlerin değerini belirleyen unsur üretimin faydası değil, maliyetidir. Eğer verimlilik kaynak kullanımının azalmasına yol açıyorsa, bu durum çevresel açıdan bakıldığında açıkça avantajlı bir şeydir. Ancak, bu durum GSYİH artışı biçiminde bir büyüme yaratmaz.

Hizmetlerin mallara kıyasla çoğu durumda daha düşük bir ekolojik ayak izine sahip olduğunu varsayarsak, yeşil büyüme ekonomide hizmetlere ayrılan payın artması anlamına da gelebilir. İnternet yayıncılığı hizmetleri, bilişim teknolojileri iletişimi ve görüntülü toplantılar gibi dijital hizmetler gerçekten de giderek daha önemli hale geliyor, ancak çoğu zaman tedariki çok ucuza geldiği için çok az gelir sağlıyorlar. Öte yandan eğitim, bakım ve genel sağlık gibi kişisel hizmetler modern ekonomide çok daha masraflı olmasına rağmen büyüme oranı bir o kadar da az kalıyor. Bu tür hizmetlerin yürürlüğe koyulması zaman alır ve bu nedenle ne kadar büyüyebilecekleri konusunda belirli sınırlar vardır.

Diğer bir deyişle, yeşil büyümenin de tabii olduğu sınırlar vardır.

Yeşil büyüme, ekonominin sürdürülebilir bir şekilde büyümesine dair bir hayaldir.

Bölüm 8.

Gerçekte Büyüme Neye Benziyor?

Büyümeden bahsederken gerçekten ne demek istediğimizi netleştirmek önemlidir. Kavram meselesini çözdüğümüzde konunun gerçeklikle de ilişkisini kurmuş olmamız gerekir. Durum öyle bir hal aldı ki, günümüzde insan faaliyetleri iklimi ve dünyanın dört bir yanındaki ekosistemleri sürdürülemez etkilere maruz bırakmakta. Acilen ekonomiyi öyle bir düzenleyelim ki, üretim ve tüketimden kaynaklanan çevresel etkiler gezegenin sınırlarının ya da başka bir deyişle simit modelinin içinde kalsın. Ekonomik büyüme sürdürülebilir bir şey olmalıdır. Şayet değilse, sonuçta arzu edilmez ve uzun vadede sürdürülemez bir şekil alır.

Tarihsel olarak, GSYİH büyümesi ile karbondioksit emisyonu ve doğal kaynakların kullanımı gibi çevresel göstergeler arasındaki bağlantı çok belirgindir. Ayrıca küresel GSYİH büyümesi bugün gezegensel sistemler üzerinde

artan baskıyla güçlü bir şekilde bağlantılıdır. Gerçekte büyüme, artan enerji ve malzeme kullanımıyla birlikte artan mal üretimi, tüketimi ve ulaşımı gerektirdiği için bu durum gayet doğaldır. Bu bağlantıları araştıran bilimsel çalışmaların sayısı son birkaç yılda katlanarak artmıştır, bu da bugünkü bu alandaki bilginin sadece birkaç yıl öncesine oranla daha kapsamlı olduğu anlamına gelmektedir.

Bu çalışmaların toplu olarak gösterdiği şey, küresel bir perspektiften bakıldığında doğal kaynak çıkarımındaki artışın GSYİH'nin artışı ile aynı hızda büyüdüğüdür. Buradaki doğal kaynaklar hem çakıl ve mineraller gibi biyolojik olmayan maddeleri hem de tahıl ve kereste gibi biyolojik bileşenli maddeleri kapsamaktadır. Sera gazı emisyonlarına gelince, bunlar da küresel olarak artmaktadır ancak bu artış GSYİH'nin artışı kadar yüksek değildir. Dolayısıyla sera gazları söz konusu olduğunda çoğunlukla GSYİH

Gerçekte GSYİH büyümesi ile küresel çevresel etki arasında güçlü bir bağ vardır.

büyümesi ile çevresel etki arasında göreceli kopukluk vardır. Ayrıca mutlak kopukluğun yaşandığı, yani GSYİH artarken sera gazı emisyonlarının azaldığı bazı ülke örnekleri de mevcuttur. Ancak bu örnekler, emisyonların halihazırda çok yüksek olduğu ve meydana gelen azaltımların Paris Anlaşması gibi hedefleri yakalamaktan uzak olduğu ülkeler için geçerlidir.

Bu ilişkiler, çevresel etkiyi üretim odaklı mı yoksa tüketim odaklı mı ölçtüğümüze bağlı olarak farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Eğer tüm küresel nüfus ortalama bir İsveçli ile aynı tüketim alışkanlıklarına sahip olsaydı, dünya nüfusu için tam dört Dünya gerekirdi. Ama mesela aynı zamanda, İsveç'in yerli üretimden kaynaklanan sera gazı emisyonları GSYİH'deki artışa rağmen azalmaktadır. İsveç'te emisyonların azalması bir ölçüde daha çok çevre dostu olan teknolojilere yapılan yatırımlara bağlıdır, ancak aynı zamanda büyük ölçüde emisyon yoğun sanayinin büyü bir bölümünün artık İsveç'te olmamasından ve İsveçlilerin yurtdışından büyük miktarlarda mal ithal etmesinden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla İsveç tüketimi, malların üretildiği diğer ülkelerde meydana gelen emisyonlara dayandırılmaktadır. İsveç'in GSYİH'sinin artması, tanımı gereği İsveç'teki mal ve hizmet üretim değerinin artması anlamına gelir, ancak bunun yarattığı gelir artışı kaçınılmaz olarak İsveç'te tüketimin de artmasına yol açar.

Ekonomik büyümenin sürdürülebilir olup olmadığı sorusuna bir yanıt bulmak için hem üretimden hem de tüketimden kaynaklanan çevresel etkiye bir bakış atmamız gerekli. Bilimsel olarak varılan en sağlam sonuç, dünya genelindeki GSYİH büyümesinin sera gazı emisyonlarının artmasına ve doğal kaynaklar üzerindeki baskının büyümesine yol açtığıdır.

Şu ana kadar büyümeyi, artmakta olan çevresel etkilerden ekolojik olarak sürdürülebilir kalkınmayı sağlayacak derecede ayırmanın pratikte mümkün olduğunu gösteren bir kanıt yoktur. Ancak, teoride bu ihtimal tamamen olanak dışı bırakılamaz. Buna rağmen aynı zamanda, büyümenin tam tersinin, yani GSYİH'nin azaltılmasının da sürdürülebilirliğin sağlanması için yeterli olmadığını vurgulamamız gerekir. İklim değişikliği felaketlerini önlemek için sera gazı emisyonlarının prensipte tamamen durdurulması gerektiğinden, bugünkü üretim ve tüketim kalıplarıyla GSYİH'nin de sifıra yakın bir seviyeye indirilmesi gerekecektir ki bu şüphesiz mümkün değildir.

Muhtemelen bunun yerine ihtiyaç duyulan şey, teknoloji, ekonomi ve alışkanlık alanlarında yapılacak köklü değişikliklerin bir kombinasyonudur. Geleneksel olarak GSYİH büyümesi ile ilişkilendirilen tüketim olanaklarının artması gibi unsurların, bugün yoksulluk içinde yaşayan küresel nüfusun büyük bir kısmı için gerekli olduğu açıktır. Ancak belki de dünyanın zengin ülkelerinde artık buna gerek kalmamıştır. Ancak bu durumda cevaplanması gereken soru şudur; büyüme gerçekleşmezse ekonomiye ne olur?

Bölüm 9.

Büyüme Gerçekleşmediğinde

Ekonomik sistemimizin işleyebilmesi için büyümeye ihtiyaç duyduğu ve büyüme olmadan üstesinden gelinmesi neredeyse imkânsız sorunların ortaya çıkacağı oldukça yaygın bir kanıdır. Buradaki asıl mesele, acilen düzeltilmesi gereken çok düşük bir GSYİH'ye sahip olmamız değil, daha ziyade büyümesi duran bir ekonominin sonunun geldiği fikridir. 2020'deki GSYİH bir anda 2015 seviyesine indiğinde, bu durum 2015'te felaket denebilecek neredeyse hiçbir olay olmamasına rağmen bir felaket olarak tasvir edildi. GSYİH artışının mutlak bir gereklilik olduğunu varsaydığımızda, ne kadar imkansız görünürse görünsün büyümenin sosyal ve ekolojik sürdürülebilirlikle uyumlu olması gerektiği fikrini kavramak zor değildir. Ancak böyle bir anlayışın altında yatan asıl sebep nedir?

İsveç'te ve diğer sanayileşmiş ülkelerin çoğunda ekonomi, en azından 1900'lerdeki sanayi devriminden bu yana, neredeyse sürekli büyümüştür. Sadece ciddi ekonomik krizler sırasında GSYİH kısa vadede duraklamış veya azalmıştır. Krizlerin yüksek petrol fiyatları, döviz spekülasyonu veya pandemi gibi çeşitli nedenleri olabilir. Bu tür durumlarda mal ve hizmet üretiminin azalması bildiğimiz bir şeydir, ancak bu genellikle krizi tetikleyen bir nedenden ziyade krizin bir belirtisidir. Bu açıdan baktığımızda, bu durum gerçekleşmeyen büyümenin neden çok korkutucu görüldüğüne dair hala olası bir açıklamadır.

Gerçekleşmeyen büyümenin yarattığı endişenin nedenlerine dair daha mantıklı açıklamalar da vardır. Siyasetçiler, kaynakları dağıtarak seçmenlerini memnun etmeye heveslidir. Ancak bunu yapma olanakları büyük ölçüde GSYİH'den etkilenen vergi gelirlerine bağlıdır. Artan vergi gelirleri olmadan yeni şeylere bütçe ayırmak oldukça zor olacaktır. Tek çare eş zamanlı olarak başka harcamalardan kesinti yapmak için popüler olmayan kararlar

almaktır. Bir diğer korku ise dijitalleşme ve yeni teknolojilerin pek çok sektörde iş gücüne olan ihtiyacı azaltması ve bu nedenle yeni işler yaratmak için üretim ve tüketimin artırılması gerektiğidir.

Ancak bunların hiçbiri doğa kanunlarının değil, insan eliyle alınan kararların sonuçlarıdır. Ekonominin kısa vadede daha düşük GSYİH büyümesine uyum sağlamakta zorlanabileceğini, fakat bunun nedeninin her şeyden önce beklentilerle ilgili olduğunu gösteren araştırmalar mevcuttur. GSYİH genellikle bir yıldan diğerine artış gösterdiği için bireyler, şirketler ve yetkililer olarak planlamamızda GSYİH büyümesinin devam edeceğine dair beklentiler bulunmaktadır. Örneğin, toplumsal üretim ve tüketimin genel olarak artacağı inancıyla banka kredileri ve yatırım kararları alınmış olabilir. Bununla birlikte, beklentilerimizi ayarladığımız takdirde, ekonominin uzun vadede daha düşük GSYİH büyümesine veya hiç büyümemesine uyum sağlayamayacağını gösterecek hiçbir şey yoktur.

Her şey bir yana GSYİH büyümesi, mücadele edilmesi gereken siyasi bir önceliktir. Ekonomik büyüme olsun ya da olmasın, biz de bir önceliklendirme yapmak zorundayız. Örneğin sağlık hizmetleri ve okullar gibi dijitalleştirilemeyen ya da makineleştirilemeyen pek çok iş var. Bunun yanında eğer teknoloji sayesinde daha az çalışarak belirli bir yaşam standardına ulaşacaksak, bunun olumlu olduğunu ve bu sayede daha fazla boş zaman için fırsatların oluşacağı savunulabilir. Bize sürekli büyümeyi dayatan hiçbir şey yoktur, bu sadece yapmamız gereken bir seçimdir. Ayrıca, kalkınma ve insanlığın ilerlemesinin GSYİH artışından çok daha fazlası olduğunu unutmamak gerekir.

Büyümenin devam edeceğine dair beklentiler, büyüme gerçekleşmezse sorun yaratabilir.

Bölüm 10.

Yukarıya Değil - İleriye

Başlangıçta büyümenin hisleri çağrıştırdığını ve taraflar birbirini anlamadığından büyüme tartışmalarının genellikle zor olduğundan bahsetmiştik. Bu nedenle, çoğu insanın pek çok konu temelinde muhtemelen hemfikir olduğu gerçeğine rağmen, yapıcı çözümlere ulaşmak daha zor olur. Çoğu insan sürdürülebilir bir geleceğe sahip olmak ve gelişmeye devam eden, insanların çeşitli ihtiyaçlarını karşılamayı başaran bir ekonomi ister.

Belki de kafa karışıklığının bir kısmı, büyüme kelimesinin duyguları harekete geçirmesi yüzündendir. Bir sözlüğe baktığımızda, sözcüğün basitçe bir şeyin boyutunun arttığı anlamına geldiğini görürüz. Ancak sözcüğün yaşamın kendisinin bir parçası olan büyümeyle de ilgisi vardır. Büyümenin ekonominin bir hayat bulma şekli olduğu ve böylece işlevsel bir toplumun ön koşulu olduğu düşüncesi kuşkusuz bazı insanlar tarafından benimsenmektedir. Ancak tanık olduğumuz üzere, bu hayat bulma şekli GSYİH büyümesi olmadan üretim ve tüketimi pekiştiren ve kolaylaştıran yaratıcı yıkım veya yenilikler gibi birçok biçimde ortaya çıkabilir. Büyümeden bahsederken anlaşılacak istiyorsak, gerçekte ne kastettiğimizi açıklamak daha iyi olabilir. Peki tartışmalarda yanlış anlaşılmaktan kaçınmak için “büyüyen GSYİH” diye mi yoksa “insanlığın ilerlemesi” şeklinde mi kullanalım?

Ekonomik büyüme genellikle artan GSYİH olarak tanımlanır ve birim zamanda üretilen ve tüketilen mal ve hizmetlerin miktarıyla yakından ilişkili bir tanımdır. Ekonomi sözcüğü ise tasarrufla ilgilidir ve Yunanca oikos (ev) ve no-

mos (yasa) sözcüklerinden türemiştir. En ekonomik olan, mümkün olan en az maliyetle mümkün olan en büyük faydayı elde etmek için gösterilen çaba olmalıdır. Ancak gördüğümüz üzere GSYİH, tüketimin faydasını ölçmekten üretilen mal ve hizmetlerin maliyetini ölçmede çok daha başarılıdır.

Üretim maliyetini düşürürken aynı zamanda ürettiklerimizin faydasını artırmanın birçok yolu vardır. Seçenekler dijitalleşme ve yayın hizmetlerinden tutun da paylaşım ve geri dönüşüme kadar her şey olabilir. Ayrıca neyi tüketmeyi seçtiğimiz konusunda da daha dikkatli olabiliriz; büyük ekolojik ayak izi olan ürünlerin yerine çevresel etkisi az olan hizmetleri koyabiliriz. Faydayı artırırken maliyeti ve dolayısıyla GSYİH'yı azaltmayı başararsak, geleneksel olarak ekonomik büyüme olarak adlandırılardan daha farklı bir kalkınmaya imza atmış oluruz.

İşleyen bir ekonomi, değişimleri kaldırabilen bir ekonomidir ve böyle bir ekonominin neye benzediğine dair çeşitli görüşler vardır. Birçok kişi uyum kabiliyetinin piyasa ekonomisinin en büyük avantajlarından biri olduğunu savunurken, geri kalanlar uyumun aktif yönlendirme yoluyla gerçekleştiğini düşünüyor. Ne olursa olsun, büyümenin şansa bırakılmak istemediğimiz bir şey olduğunu ortaya koyan birçok gösterge var. Bu sayfalarda büyümenin gündeme getirdiği bazı konuları ele aldık. Şayet bazılarını çözmeyi başardığımız, büyüme konusunda daha kaliteli bir tartışmanın önünü açtığımızı söyleyebiliriz.

Ekonominin büyümesi gerekir demek yerine daha net hedefler belirlememiz gerekmektedir.

Literatür:

Eklund K., 2015. Tillväxt. Studentlitteratur, Lund.

Haberl, H. Wiedenhofer, D., Virág, D., Kalt, G., Plank, B.,

Brockway, P., Fishman, T., Hausknost, D., Krausmann, F.,

Leon-Gruchalski, B., Mayer, A., Pichler, M., Schaffartzik,

A., Sousa, T., Streeck, J., & Creutzig, F. (2020). A systematic review of the evidence on decoupling of GDP, resource use and GHG emissions, part II: synthesizing the insights. *Environmental Research Letters*.

<https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1748-9326/ab842a>

Hickel J. & Kallis G., 2020. Is Green Growth Possible? *New Political Economy* 25, 469-486. DOI: 10.1080/13563467.2019.1598964

Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD), 2011. *Towards green growth*. OECD, Paris.

Raworth K., 2017. *Doughnut economics: seven ways to think like a 21st-century economist*. Random House, London.

Schumpeter J.A., 1942. *Capitalism, Socialism and Democracy*. Harper & Brothers, New York.

United Nations Environment Programme (UNEP), 2011. *Towards a green economy: pathways to sustainable development and poverty eradication – a synthesis for policy makers*. UNEP, Nairobi.

Wiedenhofer, Virág D., Kalt G., Plank B., Streeck J., Pichler M., Mayer A., Krausmann F., Brockway P., Schaffartzik A., Fishman T., Hausknost D., Leon-Gruchalski B., Sousa T., Creutzig F. & Haberl H., 2020. A systematic review of the evidence on decoupling of economic growth, resource use and GHG emissions, part I: bibliometric and conceptual mapping. *Environ. Res. Lett.* 15 063002. <https://doi.org/10.1088/1748-9326/ab8429>

World Bank, 2012. *Inclusive green growth: the Pathway to sustainable development*. World Bank, Washington, DC.

Green European Foundation (Yeşil Avrupa Vakfı)
tarafından, ulusal partner Cogito'nun desteği ile basılmıştır.

Green European Foundation
Rue du Fossé – 1536 Luxembourg
Brüksel Ofis: Mundo Madou –
Avenue des Arts 7-8, 1210 Brussels
Telefon: +32 2 329 00 50
E-post: info@gef.eu
Websitesi: www.gef.eu

Stiftelsen Cogito
Pustegränd 1-3, 118 20 Stockholm
info@cogito.nu
www.cogito.nu